

vuje ve všech oborech užitečnou sílu k plnému rozkvětu evropského genia, anebo pak německý národ zůstane v porážce a úpadku tím, čím byl v době své všemohoucnosti, t. j. že žádá podpory s tím pevným úmyslem, aby jí použil pro své přání odvety a pomsty, a v tom případě je lepší, ať je jakékoliv nebezpečí zítřka, zanechat tento národ svému osudu, a nepropůjčit se tomu, co by bylo největším podvodem v dějinách.

Když máme na mysli pouze ty problémy, které se vyskytují z důvodu všeobecné činnosti naší doby, nic neodporuje úzké spolupráci Francie a Německa, a není pochyby, že by to zabezpečilo kontinentu mír na dlouhé roky. Sami Němci si to přiznávají; oni vědí, že Francie je bez veškeré nenávisti, že její pomoc je jistá, jakmile oni dokáží svou upřímnost.

Musíme uznati, že za dnešního stavu věcí žádná německá vláda — vláda Brüningova ještě méně než kterákoliv jiná, jelikož nemá dostatečné většiny, — nemůže poskytnouti takovou záruku, jakou Francie žádá, když nechce býti okamžitě svrhnutá pod neodolatelným vlivem lidového hněvu. Tento argument pro německou záležitost je velmi nepříznivý, jelikož zdůrazňuje nebezpečí, jež je spojeno s poskytnutím úvěru proti záruce, která je nezbytně ilusorní, a proto je s to odstrašiti i tu nejslechetnější iniciativu. Můžeme sice mysliti, že tento argument je národní polemikou, která má postrašiti členy vlády. Připouštíme, že kancléř Brüning nemůže pozměniti z jednoho dne na druhý učení, jež tak dlouho podporoval svou vnitřní politikou, kdyby však pro svůj osobní prestiž, jemuž může děkovat srdečné uvítání v Paříži a v Londýně, jeho ministerská situace se upevnila, kdyby se mu podařilo ovládati hnutí ultranacionalistické a komunistické, stav věci může se v několika týdnech anebo měsících úplně změniti. Konec konců zvítězí snad rozum nad divokými vášněmi, tím, že pod vlivem strachu z ohromné katastrofy ochabne nenávist a zášť, a německý národ opět dostane přesný smysl pro skutečnost, kterou nemůže potlačiti. V tomto případě — avšak jedině v tomto případě — bude umožněna dohoda a spolupráce.

Francie může klidně očekávati tuto hodinu. Její učení — učení solidarity zájmů a širokého pochopení mírových potřeb — je až příliš jasně stanoveno, než aby je mohla obětovati přízraku neúčelné slechetnosti. Francie, jistá své myšlenky a svých prostředků, ví dobře, co chce, a jak to chce. Jestli Německo chce se odhodlat k sebevraždě, Francie nechce zahynout, a v celém světě ti, kteří ji znají a milují pro ten lesk, jímž po tolik století zdobí dějiny lidstva, vědí, že bude vždy připravena plniti hrdinsky svou povinnost, ať se již jedná o nějakou loyální dohodu, bez jakékoliv dvojsmyslnosti, anebo o obranu proti zášti a nenávisti.

DR. ALFRED FUCHS: PROBABILISM.

(Z CHYŠTANÉ KNIHY »CHYTROST ČI MOUDROST V POLITICE«.)

Není možno ve spise, který jedná o otázce chytrosti či moudrosti v politice, nezmíniti se o známých bojích o probabilism, zvláště v otázkách politických a to proto, že i dnes bývá hlásán probabilismus v politice, třebaže tak nebývá nazýván a třebaže bývá zbavován svého bohoslovného roucha, v němž vystoupil zvláště ve století 17. Třebaže to byli Dominikáni, kteří probojovali svůj boj proti výstřelkům probabilismu, přece jenom je podivno, že vlastním zakladatelem probabilismu byl Dominikán Bartoloměj z Mediny. Oč vlastně jde? »Hlavní podstatou probabilismu« — praví P. Mandonnet »jest pokládati mravní svědomí za sporné kromě závazných případů, které vznikají z jasné povinnosti. Názory o povinnostech stojí proti sobě s větší nebo menší měrou pravděpodobnosti a mezi nimi je nutno se rozhodnouti podle toho, do jaké míry je člověk pokládá za dostatečně nebo nedostatečně opodstatněné. Podstata probabilismu vyžaduje tedy naprosto existenci nejméně dvou názorů na tutěž

věk a kvalifikaci každého z nich podle stupně jejich pravděpodobnosti. Zkrátka jde o to, vědět, zda v tom nebo v onom mravním případě, kdy směrnice postupu není naprosto určitě stanovena zákonem, svědomí dovoluje jít za jedním z obou názorů, jednati, jestliže je to opodstatněno nějakým důvodem, i když proti tomuto názoru stojí důvod, jiný, který by dovoloval jednati právě opačně. To jest celé jádro otázky. Není-li v takovém případě zcela zřetelný zákon lidský nebo božský, smím ve svém svědomí a ve svém jednání sledovat názor vážně opodstatněný, stojí-li proti němu názor opodstatněný ještě vážněji, to jest názor pravděpodobný, jestliže proti němu stojí názor ještě pravděpodobnější? Probabilisté praví, že ano. Probabilioristé říkají, že nikoli. Vidíte-li jasně, že máte proti svému jednání důvod vážnější, vážněji opodstatněný, jak můžete ve svém svědomí to přejít a jít za názorem jistě méně odůvodněným? Zda to neznamená zavíratí oči před světlem a dávatí Bohu méně, než dáti můžete? Zda to neznamená jednat proti božskému zákonu? Na tomto srázu »menšího hříchu« člověk by mohl zajít daleko a zřítiti se s velkou rychlostí do posledních hlubin immorality. Právě v tomto smyslu ryzí probabilism, to jest takový, jaký se jevil moralistům 17. a 18. století, otvíral dveře tomu, čemu se říkalo »uvolněná morálka«. Otvíral také dveře mravnímu chytráctví, které všechny okolnosti bližší i vzdálené, podstatné nebo náhodné, při lidských činech podrobně rozbírá a tvoří kasuistiku. Kasuistika, která je dobrá, zůstává-li v mezích shodných s rozumem, stává se pro život křesťanský pramenem tísně a neklidu, který naprosto nevede k lásce k Bohu. Přepíatá kasuistika jest pro mravnost tím, čím byl úpadkový scholasticismus pro theologii. (P. Manodonnnet: *Le Décret d Innocent XI. contre le probabilism*. Paris 1903.)

Bartoloměj z Mediny ještě pokládá za probabilní názor opřený nejlepšími argumenty a svědectvím moudrých mužů. Je zřejmo, že lidský čin podporovaný takovými autoritami poskytuje všechny nezbytné záruky pro čin mravní. Kdyby se byl Medina držel této jediné definice, mohlo být vše v pořádku. P. Mandonnet prohlašuje však za nepochopitelné, že na jedné straně definuje pravděpodobný názor, jako onen názor, který je dobře opodstatněn a na straně druhé si představuje, že názor jiný, který je pravou negací a popřením názoru druhého, může býti opodstatněn stejně dobře či dokonce ještě pevněji, takže zápor i klad, pravda i klam, vzhledem k téže věci mohou současně mít pro sebe »optima argumenta«. »Zdá se mi«, praví P. Mandonnet, že právě to je slabá a ničivá stránka všech teorií pravděpodobnosti aplikovaných na mravnost. Probabilism falšuje přímou úsudku, falšuje přímou svědomí a falšuje křesťanský smysl. Probabilism je vzdálen toho, aby dal duši velkomyslnost ke konání dobra, což jest duší křesťanského svědomí, dává dobrou jenom minimum. Je to malicherné a urážlivé hledání nejkrajnějších mezí, kam až vůle může zajít, aniž by se ještě provinila proti Bohu. Místo aby se vůle úplně oddala Bohu, dává mu pouze to, co odmítnout nemůže, nechce-li se provinít proti zákonu. Ale to zcela jistě není duch Kristův. Kristus praví: »Odřekni se všeho a následuj Mne«, kdežto probabilism praví: »Odřekni se jenom toho, čeho se odřící musíš a jdi za Ním jenom z povzdálčí«. Zdůrazňujeme, že tuto temperamentní polemiku proti probabilismu nevyjímáme z žádného protikatolického traktátu, nýbrž se spisu P. Mortiera z řádu Dominikánů »*Histoire des Maitres généraux de l'ordre des frères Prédicateurs*. (VII. svazek) Paříž 1914, který je approbován a doporučen úvodním slovem kardinála Amette. Církev také skutečně krajnosti probabilismu zavrhl pod dojmem známých polemik s Jansenisty dekrety papeže Alexandra VII. i Innocence XI. Příslušná literatura k těmto bojům jest uvedena v citovaném díle. Umírněný probabilism je dovolen. Slouží někdy k uklidnění svědomí příliš úzkostlivého. Není formulován proto, aby se jím řídil ten, kdo spěje k dokonalosti, ale aby za určitých okolností vůdce duší někdy potěšil člověka, jehož svědomí jest neprávem zneklidněno. Jinak však lze říci, že do dneška platí v církvi slovo Tanquereyovo: »Non est admittendus probabilismus ut perfectionis norma. (Synopsis theologiae moralis et pastoralis«. 1911.) Není tu místa, abychom líčili dějiny těchto zajímavých sporů o morální systémy. Nalezneme je v každé učebnici morální teologie. (Sr. na př. Schilling cit. knihu.) Chceme říci jenom ve stručnosti, že se celkem rozeznávají tyto morální systémy: Tutorismus, probabilismus, probabiliorismus a aequiprobabilismus a systém kompenzační. Tutorismus prohlašuje, že

člověk má všude tam, kde jest volba mezi zákonem a svobodou, se rozhodovati pro zákon, i kdyby pro svobodu mluvily sebe závažnější argumenty. Jest to tedy stanovisko krajního rigorismu. Tutorismus byl hlásán hlavně Jansenisty, od některých v umírněné formě, totiž že dovoloval rozhodnouti se pro svobodu, když důvody pro ni byly naprosto pravděpodobné, probabilissima. Laxní probabilismus (minus-probalismus) se spokojil jakýmkoli důvodem pro svobodu proti zákonu a byl církví, jak jsme viděli, zavržen. Probabiliorismus dopouští, abychom se rozhodli pro svobodu proti zákonu, když pro svobodu mluví vážnější důvody. I probabiliorismus se však může jeviti příliš přísným, protože odporuje zásadě lex dubia non obligat a může vyústiti také v krajní rigorismus. Obyčejný probabilismus dovoluje, abychom se rozhodli pro svobodu, i když nejsou na straně zákona argumenty silnější, ale na straně svobody přece jenom argumenty vážné. Svátý Alfons, který původně byl probabilistou, se však později rozhoduje pro aequiprobabilismus, v němž jest dovoleno se rozhodnouti ve prospěch svobody, když pro svobodu i zákon jsou důvody stejné, nebo dokud povinnost není prakticky zřejmá. Je to střední cesta mezi probabilismem a probabiliorismem. Jiný systém je systém kompenzační, který pochybnou svobodu vykupuje jiným dobrým skutkem. Tento systém je však mravně nebezpečný, zvláště v politice. Tyto rozdíly jest velmi těžko abstraktně vykládat bez kasuistiky, ale tam, kde jest předpokládána objektivní mravní norma nelze se těmito formulacím vyhnouti, byť se stanoviska moderní subjektivní ethiky se zdály tyto rozdíly mezi systémy zbytečnou dialektikou. Jde v podstatě o normy pro kollise povinností a pro vedení duší.

Proč věnujeme tolik místa této otázce? Protože probabilismus není jen otázkou morálky náboženské. Není tomu ostatně tak dlouho, co se dovolával svého »kritického probabilismu« kritik, který touž knihu ve dvou různých listech kritisoval jednou pochvalně a jednou zamítavě. Chtěl tím patrně říci, že měl v obou případech své důvody, totiž ohled na čtenáře a na prostředí a že někdy může člověk míti dvě různá mínění současně. To jest sice pravda, pokud jde o mínění, nikoli však, pokud jde o přesvědčení. Probabilism ať přiznaný ať nepřiznaný vede ke všemu chytračení, zvláště v politice. »Křesťanský« politik užije sice macchiavellistického prostředku, ale utěší se tím, že to jinak nešlo a že Bůh sám bude tak rozumný a odpustí mu to, když uvidí, jak dobře to myslil. Jest pravda, že dobrý úmysl někdy zmenšuje hřích, ale hřích je hříchem, i když je hříchem malým. Jansenisté byli jistě přepiatí ve svých požadavcích a jejich traktáty vedly přímo na poušť. Byli »čistí jako andělé a pyšní jako ďáblové«. Ale jejich bludný, mravní rigorism, jenž by byl musil nutně vésti k rozvratu společnosti, byl přímým důsledkem mravního laxismu, jež vůdcové duší zavedli do politiky, klekající v chrámech vedle kurtisán královských a posilující mocné tohoto světa v jejich falešném státním mysticismu. Obětí toho státního mysticismu se staly především Čechy po Bílé Hoře. Že Ferdinand II. chtěl využití svého vítězství k rekatolisaci Čech, jest samozřejmé. Že k tomu použil veškeré své moci, odpovídá tehdejší době. Že to však konal s krutostí, kterou cítíme dodneška, že musilo dojít k exekuci na Staroměstském náměstí, to byly akty zvěle, jež neodpovídala ani tehdejší státní resoně. Státní mysticism vedl císaře a jeho rádce k názoru, že bohulibé dílo se musí zdařit. Ale omyl byl v tom, že šli ještě dále. Domnívali se totiž, že panovník, který má před očima dobrý náboženský cíl, nutně musí již proto naléztí správné prostředky, že jej Prozřetelnost přímo inspiruje i při volbě těchto prostředků. V tomto nekritickém myšlení jest omyl barokní státní mystiky. V katolickém vojsku na Bílé Hoře bojoval mezi jiným jakýsi neznámý vojín jménem Renatus Cartesius, který později vynikl ne sice jako vojevůdce, ale jako filosof. Nebyl to nikdo menší, než René Descartes, zakladatel moderní kritické filosofie, veliký mstitel myšlení spočívajícího na falešném mysticismu. Tento fakt působí přímo symbolicky. Státní mysticism není jenom věcí baroka. Působí všude tam, kde »z ohledu na stát« se korupce třeba jen trpěla, kde se politika líčila jako vzájemné »napalování«. Mohou být lidé velkého státnického formátu, osobně intaktní, jejichž zásady morálního probabilismu a jejichž kasuistika se poslouchá jako soubor zábavných anekdot. Pokud působí, není znát zhoubný vliv jejich morálního laxismu, praktikovaného ne vůči vlastní osobě, ale vůči jiným. Ale politik není odpověden jenom za to, co dělá, nýbrž i za to, co

trpí a k čemu mlčí. Všecky aféry, jež po odchodu takových osobností propuknou ukazují, že i při režimech sebe prozíravějších, se vždy nakonec vymstí nedostatek mravního rigorismu a zanedbaný poměr k vůdčí a tvůrčí inteligenci. I naše politika se již několikrát dostala na »nebezpečný sráz menšího hříchu«. Moudrost má vládnout, chytrost má sloužit. Chytrost má být ctností podvůdců, vykonavatelů, moudrost ctností těch, kdož vládnou svými myšlenkami.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Hlavním důvodem, pro který byly obecní volby vypsaný tak brzy — na 27. září — byla snaha, aby podzimní činnost politická a parlamentní netrpěla již volební agitací a jejími dozvuky. I když obecní volby nemají takový význam, jako volby do Národního Shromáždění, jsou přece jen měřítkem politických sil a ukazovatelem stranických přesunů; to i přes to, že v celé řadě obcí — i velkých — se volby nekonaly. Podle zprávy ministerstva vnitra byly obecní volby vypsaný v 11.417 obcích z celkového počtu 15.733. Ale v 4828 obcích byly předloženy jednotné kandidátky, takže obecní volby se v těchto obcích nekonaly.

Již poměrně velký klid před volbami ukázal, že náš člověk dovede zachovati politický klid a rozvahu, což v době, kdy v cizině jsme svědky chaosu, není bez významu. Volby měly průběh úplně klidný. Svým výsledkem ukázaly volby, že nedošlo od posledních voleb a od voleb do Národního Shromáždění k větším stranickým přesunům, takže v celku možno mluvit o zachování statu quo ante. Zejména nedošlo k přesunům mezi stranami vládními a opozičními, které by mohly a musely vésti k přesunutí sil ve vládní koalici.

Je přirozeno, že nejvíce soustřeďoval se zájem na obecní volby v Praze; výsledky podává přehled na následující straně.

Z výsledků voleb ve Velké Praze vidíme, že jejich nejvýraznějším rysem (nehledíme-li k nezdaru malých, povětšinou odštěpeneckých frakcí, na příklad frakce Samka, který byl vyloučen ex post z národní demokracie), bylo poměrně velmi značné stoupnutí hlasů Národní Ligy poslance Stříbrného, Perglera a Horkého. Staví nás před nový problém: když v celku máme za sebou chorobu nezdravého sociálního radikalismu komunistického, vystupuje tu problém zradikalisování maloměstských vrstev, které ztrácejí víru v demokracii a jsou tak desorientovány, že chytají se lidí, proti nimž byly proneseny výtky velmi závažné, nečeká-li na ně vůbec soud. Beztvárnost a bezobsažnost radikalismu Národní Ligy ukazuje nejlépe skutečnost z voleb do místních výborů Velké Prahy, kdy Národní Liga ještě získala a to asi tolik, co ztratili komunisté. Má pravdu ministr Slávik, mluví-li o mravní krizi, kterou prodělává zvláště inteligence. Máme tu co dělat s chorobou, kterou nutno léčit, nejedná-li se v některých případech o rakovinu, kterou nutno potírat účinněji.

Že v úspěchu Národní Ligy jest něco, co nese s sebou doba, nejen u nás, ale i v cizině, ukazuje také úspěch německých národních socialistů, hakenkreuzlerů mezi německými stranami, kde jejich dosti značný zisk jest snad jediným markantním rysem z německých volebních výsledků. Nesporně tento vzestup hakenkreuzlerů — kteří jsou německým pendantem Národní Ligy — souvisí s vzrůstem hitlerovců v Německu a s hnutím heimwehrů v Rakousku.

V německém politickém táboře v celku obecní volby nepřinesly žádných podstatných změn, nehledíme-li k zmíněnému již úspěchu hakenkreuzlerů, na který doplatila nejvíce německá strana nacionální, která bezúspěšně propadá krizi a s ní související depresi. Aktivismus představovaný Svazem německých zemědělců a německou sociální demokracií, plně odolal útokům opozice, z níž zejména německá křesť. sociální strana proti svému očekávání mnoho nezískala. V Praze německé pracovní